

HISTORIA I KULTURA
ZIEMI SŁAWIEŃSKIEJ

FUNDACJA „DZIEDZICTWO”

HISTORIA I KULTURA ZIEMI SŁAWIEŃSKIEJ

TOM III

GMINA POSTOMINO

Redakcja:
WŁODZIMIERZ RĄCZKOWSKI
JAN SROKA

SŁAWNO 2004

ABSTRACT: Włodzimierz Rączkowski, Jan Sroka (eds), *Historia i kultura Ziemi Sławińskiej*, t. 3: *Gmina Postomino* [History and Culture of the Sławno region, vol. 3: Postomino Community]. Fundacja „Dziedzictwo”, Sławno 2004. pp. 299, fig. 59, colour tabl. 52. ISBN 83-919236-3-0. Polish text with German summaries.

This is an edition of study of aspects of history and culture of the Postomino region [Pomerania, Poland]. These papers refer to history of the region which is virtually unknown for most of Polish current citizens. It hard to build a society without roots and without history. People who have lived here for over 50 years do not understand the cultural landscape which has been created and constructed for centuries. The aim of the collection of paper is to bring the history nearer. The knowledge about the past of the region will allow to understand the landscape and protect it as well as create a new social approach to the future.

Recenzent: prof. dr hab. Józef Lindmajer

© Copyright by Włodzimierz Rączkowski, Jan Sroka 2004
© Copyright by authors

Na okładce akwarela Günthera Machemehla *Pola w pobliżu Łącka z 1941 roku*

Publikacja dofinansowana przez Urząd Gminy w Postominie

Tłumaczenia na język niemiecki: *Brygida Jerzewska*

Redaktor: *Katarzyna Muzia*
Skład i łamanie: *Eugeniusz Strykowski*

Publikację wydano przy finansowym wsparciu Fundacji Współpracy Polsko-Niemieckiej w Warszawie ze środków Republiki Federalnej Niemiec

Die Publikation ist mit finanzieller Unterstützung der Stiftung für Deutsch-Polnische Zusammenarbeit in Warszawa aus Mitteln der Bundesrepublik Deutschland herausgegeben worden

Wydawca/Herausgeber: Fundacja „Dziedzictwo”, 76-100 Sławno, ul. A. Cieszkowskiego 2
Wydawnictwo „Margraf”, 76-100 Sławno, ul. A. Cieszkowskiego 12d

ISBN 83-919236-3-0

Druk/Druck: Boxpol, 76-200 Słupsk, ul. Wiejska 24

Spis treści

WŁODZIMIERZ RĄCZKOWSKI (Poznań), JAN SROKA (Sławno): Małych ojczyzn czar – budowanie tożsamości kulturowej Ziemi Sławieńskiej . . .	7
ZBIGNIEW GALEK (Postomino): Dziś i jutro Ziemi Postomińskiej	15
WACŁAW FLOREK (Słupsk): Krajobraz gminy Postomino jako wynik ewolucji środowiska	21
IGNACY SKRZYPEK (Koszalin): Z najdawniejszych dziejów gminy Postomino	35
MIROSLAW CIESIELSKI (Berlin), PIOTR WAWRZYNIAK (Poznań): Rozwój osadnictwa w rejonie wsi Dzierżecin, pow. sławieński, w późnym okresie przedrzymskim, w okresie wpływów rzymskich i wędrówek ludów	75
ANDRZEJ CHLUDZIŃSKI (Dygowo): Nazwy miejscowe gminy Postomino .	91
SYLWIA WESOŁOWSKA (Szczecin): Z dziejów szkolnictwa na Ziemi Postomińskiej	119
SEBASTIAN DEREN (Sławno): Legenda Hansa Lange	135
ELŻBIETA SZALEWSKA (Słupsk): Siedziby dworskie i architektura pałaców Ziemi Postomińskiej	143
ZBIGNIEW SOBISZ (Słupsk), ZBIGNIEW CELKA (Poznań): Parki dworskie gminy Postomino	165
EWA GWIAZDOWSKA (Szczecin): Czar wakacji i smak codzienności – gmina Postomino w ikonografii	177
GERHARD WIETEK (Hamburg): Karl Schmidt-Rottluff in Jershöft (1920–1931)	209
ZBIGNIEW MIELCZARSKI (Sławno): Dzieje poligonu w Wicku Morskim . . .	219
ELŻBIETA RASZEJA (Poznań): Krajobraz kulturowy wsi Staniewice i Nosalin	233
RADOSŁAW BAREK (Poznań): Budownictwo ryglowe na Pomorzu – tradycja i współczesność. Realizacja projektu edukacyjnego w Łacku	251

KONSTANTY KONTOWSKI (Darłowo): Postomińskie cmentarze	259
ELŻBIETA FLOREK (Słupsk): Zagospodarowanie turystyczne gminy Postomino na tle walorów przyrodniczo-krajobrazowych i kul- turowych	273
Indeks osób	287
Indeks rzeczowy i nazw geograficznych	292
Lista adresowa autorów	297

Zagospodarowanie turystyczne gminy Postomino na tle walorów przyrodniczo-krajobrazowych i kulturowych

ELŻBIETA FLOREK (Słupsk)

1. Wprowadzenie

O atrakcyjności produktów oferowanych w turystyce oraz o atrakcyjności miejscowości turystycznych decyduje w dużej mierze ich obraz wykreowany w świadomości potencjalnych nabywców. Gmina Postomino dysponuje ważnymi dla rozwoju turystyki – wysokimi i bardzo zróżnicowanymi – walorami: przyrodniczymi, kulturowymi i społeczno-ekonomicznymi (por. wkładka mapa 2). Walory kulturowe i społeczno-ekonomiczne w mniejszym lub większym stopniu są znane, natomiast walory przyrodnicze, a zwłaszcza krajobrazowe wykorzystywane są jedynie w strefie wybrzeża Bałtyku. Dlatego gmina Postomino dzieli się na dwa obszary:

- o wykreowanej historycznie (zwyczajowo) atrakcyjności turystycznej – wybrzeże,
- o dużej atrakcyjności turystycznej, ale niedostrzeganej i niezagospodarowanej – pozostała część gminy.

Podział ten wynika z faktu, że na obszarze gminy poza wybrzeżem mieszkańcy (ale i również decydenci) nie mogą sprzedać posiadanego produktu turystycznego, ponieważ nie potrafią określić jego walorów.

W artykule szeroko przedstawiono najatrakcyjniejsze formy krajobrazowe gminy Postomino w celu przybliżenia jej walorów wszystkim zainteresowanym zagospodarowaniem turystycznym gminy.

2. Najatrakcyjniejsze formy krajobrazowe gminy Postomino

Do najbardziej atrakcyjnych form krajobrazowych w gminie Postomino należą:

1. Krajobraz nadmorskich plaż na zachód i na wschód od Jarosławca, na wschód od ujścia Kanału Głównego (na terenie poligonu wojskowego), sąsiadujących z wałem wydmy przedniej, porośniętym roślinnością wydmową (m.in. z mikołajkiem nadmorskim) i nadmorskim borem bażynowym porastającym wydmy.

Plaże na zachód od Jarosławca są bardzo atrakcyjne, piaszczyste i o dużej szerokości – od 25 do 30 metrów. Ich zaplecze stanowi strefa piasków eolicznych o niedużych wysokościach, porośnięta borami (Tabl. I: A). Na wschód od Jarosławca plaże są węższe, do 20 m szerokości, dopiero na terenie poligonu ich szerokość miejscami wzrasta.

2. Krajobraz wybrzeża klifowego (do wysokości 20 m) koło Jarosławca, rozwiniętego na formacjach morenowych, urozmaiconego zabudową przeciwbrazyjną: ciężką opaską betonową z narzutem z gwiazdobloków i kamieni oraz ostrogami. Rozległe widoki na morze, a w kierunku południowym na obniżenie doliny Główniczki do Świdnika, obrzeżone Wzgórzami Barzowickimi.

Klif w Jarosławcu jest najdalej na północ na tym obszarze wysuniętym lądowym fragmentem wzniesień czołowomorenowych zbudowanych z osadów lodowcowych zaburzonych glacitektonicznie. Ma on około 2 km długości, wysokość około 20 m, a jego prawie pionowe ściany urozmaicają liczne osuwiska, dzisiaj już nieczynne i ustabilizowane roślinnością. Stabilizację klifu uzyskano poprzez wykonanie zabudowy przeciwbrazyjnej i uporządkowanie gospodarki wodnej i ściekowej w Jarosławcu.

Na wschód od Jarosławca, w rejonie Wicka, występuje klif o mniejszej wysokości, z charakterystycznymi odsłonięciami holocenijskich torfów i piasków wydmowych leżących na glinach zwałowych. Nad jeziorem Wicko i w okolicy Cisowa znajdują się niedłgie odcinki nieczynnych klifów, usytuowane na zapleczu współczesnych wałów wydmowych.

3. Krajobraz torfowych równin nadmorskich – obniżenia na wschód od jeziora Kopań, na północ od Rusinowa i nad jeziorem Wicko oraz na wschód od niego aż po jezioro Modła wypełniają

TABLICA I

*A. Plaża na zachód od Jarosławca (widok w kierunku wschodnim).
Fot. W. Florek, 23.04.2000*

*B. Wzgórza Barzowickie - widok z drogi Karsino-Dzierżęcín.
Fot. W. Florek, 1.10.2002*

TABLICA II

A. Postomino - widok w kierunku północno-wschodnim ku rynnie jeziora Marszewo. Fot. W. Florek, 24.09.2002

B. Kanin - równina zastoiskowa na północ od Wieprzy, w głębi wzgórze moren czołowych. Fot. W. Florek, 1.10.2002

TABLICA III

*A. Starorzecze Wieprzy - lewy brzeg poniżej Staniewic.
Fot. W. Florek, 27.04.2000*

B. Postomino - panorama z punktu widokowego w kierunku północno-zachodnim. Fot. W. Florek, 24.09.2002

TABLICA IV

*A. Wysoczyzna morenowa falista w północnej części Chudaczewa.
Fot. W. Florek, 1.10.2002*

*B. Górna część jaru rozcinającego krawędź doliny Moszczeniczki.
Fot. W. Florek, 19.09.2002*

TABLICA V

A. Półwysep na jeziorze Wicko - widok w stronę Łącka. Fot. W. Florek, 24.09.2002

B. Masłowice - budynek bramny w centrum wsi. Fot. W. Florek, 1.10.2002

TABLICA VI

A. Chudaczewo - kościół filialny. Fot. W. Florek, 1.10.2002

B. Marszewo - kościół z wieżą z XV wieku. Fot. W. Florek, 24.09.2002

TABLICA VII

A. Pałowo - widok kościoła od strony zachodniej. Fot. W. Florek, 19.09.2002

B. Pieńkowo - kościół z XVI-XVII wieku. Fot. W. Florek, 19.09.2002

TABLICA VIII

*A. Staniewice - ryglowy kościół z 1770 roku z gotycką wieżą.
Fot. W. Florek, 24.09.2002*

B. Pałac w Pieńkowie. Fot. W. Florek, 19.09.2002

nagromadzenia torfu, które tworzą niekiedy rozległe równiny akumulacyjne z licznymi rowami melioracyjnymi i trzcinowiskami.

4. Krajobraz łąkowo-jeziorny położony u brzegów jeziora Wicko w rejonie Jezierzan. Charakterystyczne w krajobrazie trzcinowiska, szuwary, kanały wodne, atrakcyjne widoki bogactwa ptaków wodnych.

W postglacjalnym okresie kształtowania się Bałtyku podniesienie poziomu wód gruntowych i zmiany linii brzegowej (Rosa 1963) spowodowały wypełnianie obniżen pradoliny, depresji końcowych i mis jeziornych wodami słodkimi, a następnie słonawymi lub słonymi. Takiej genezy są jeziora Wicko i Kopań. Jeziora te otaczają terasy jeziorne wyniesione nad współczesny poziom wody o 2,0–2,5 metra. Nierozstrzygnięta jak dotąd pozostaje kwestia ich genezy – morska czy jeziorna. Jeziora Kopań i Wicko są dziś oddzielone od morza mierzejami, które powstały wskutek bocznego i agradacyjnego przyrostu piaszczystych osadów barier.

5. Krajobraz nizinny pól i łąk okolic Łącka z zachowanym charakterystycznym układem wsi owalnicy; wzdłuż dróg prowadzących do wsi – aleje drzew. Widoki na jezioro Wicko, dolinę rzeki Klasztornej i odleglejsze pojedyncze wzniesienia morenowe.

Okolice Łącka to równiny akumulacji organogenicznej, w kierunku zachodnim łagodnie przechodzące w wysoczyznę morenową płaską. Od południa terasy kemowe ciągną się na lewym brzegu rynny subglacjalnej od Korlina po Łącko, a na prawym brzegu rynny tworzą płaską powierzchnię, sięgającą południowego brzegu jeziora Wicko. Rynnę subglacjalną wykorzystuje dzisiaj wpływająca do jeziora Wicko Klasztorna, na brzegach której, a także w dolinie potoku płynącego z Marszewa do Królewa widoczne są terasy zalewowa i nadzalewowa.

6. Krajobraz pagórków morenowych okolic Rusinowa i Naćmierza. Niewielkie pasmo wzniesień o wysokości do 29 m n.p.m. Rozległe widoki na okolicę, zwłaszcza na jezioro Kopań i widoczne za nim morze, a na południu na Wzgórza Barzowickie.

7. Krajobraz wzgórz czołowomorenowych ciągnących się od Dzierżęcina po Złakowo, charakteryzujący się znacznymi deniwelacjami (do 60 m) i dość żywą rzeźbą polodowcową, wzbogaconą denudacyjnymi rozcięciami, częściowo odwadnianymi. Wzniesienia są użytkowane rolniczo oraz porośnięte buczyną.

Pagórki i wzniesienia morenowe eksponują się wyraźnie w terenie i są widoczne z głównych dróg gminy. Budują je czwartorzędowe piaski, mułki i gliny z licznymi krami utworów trzeciorzędowych. Osady te są zaburzone glaciektonicznie, dlatego też określa się je jako wzniesienia moren wyciśnięcia (Uniejewska, Nosek 1985b; 1985c). Całość przykrywa licząca około 1 m miąższości warstwa brązowych glin ablacyjnych.

Wał wzniesień o większych deniwelacjach biegnie od Barzowic przez: Dzierżęcin, Wszędzien, Masłowice, Chudaczewo, Marszewo po Złakowo (Tabl. I: B; Tabl. II: A). Na północ od tego pasma występują wzniesienia okolic Rusinowa, Jarosławca, Naćmierza i Korlina. Wały wzniesień morenowych są porozcinane w kilku miejscach rynnami subglacialnymi, którymi na różnych etapach deglacjacji obszaru odpływały wody roztopowe. Wał morenowy Dzierżęcin–Złakowo jest rozcięty rynną rozpoczynającą się na zachód od Wszędzienia, a kończącą się na zachód od Kanina. W centralnej części wysokość jej krawędzi przekracza 25 metrów.

Inną formą powstałą wskutek działalności wód roztopowych są kemy – owalne lub wałowe pagórki o wysokości 5–10 m, zbudowane z piasków i mułków limnoglacialnych. Kemy występują na południe od Rusinowa oraz w rejonie Bylicy, a największe kompleksy tworzą na przedpolu wału morenowego pomiędzy Kaninem a Pieńkówkiem oraz na jego zapleczu – pomiędzy Wszędzieniem a Chudaczewem.

8. Krajobraz zagłębień terenowych wypełnionych jeziorami, w otoczeniu pagórków morenowych rejonu Marszewo–Postomino. Duża zmienność widokowa wiejskiego krajobrazu z charakterystycznie położonymi wsiami Górka i Dołek oraz z rozległymi ciągami widokowymi w kierunku zachodnim na jezioro Wicko. W centrum obszaru atrakcyjne dla rekreacji lokalnej jezioro Marszewo.

W strefie moren wyciśnięcia oraz na całym obszarze wysoczyzny morenowej występują liczne owalne zagłębienia powstałe w wyniku wytopienia się brył martwego lodu. Na obszarze wysoczyzny morenowej płaskiej są to płaskie, nieckowate obniżenia wypełnione namułami lub torfami. W strefie moren wyciśnięcia występują one licznie, mają różne rozmiary i kształty i do dziś nie są włączone w sieć odwodnienia. Za największą formę tego typu uważa się misę jeziora Marszewo (Uniejewska, Nosek 1985a; 1986; Tabl. II: A).

9. Krajobraz doliny Wieprzy ze śladami meandrowania na terasie zalewowej. Rozległe widoki na dolinę od strony północnej koło Pieńkówka i dalej na zachód od Ronina, a także z szosy w okolicach Staniewic i Tynia oraz Mazowa i Chudaczewka. Stoki wysoczyzny w większości użytkowane rolniczo, terasy nadzalewowe porośnięte lasem, na terasie zalewowej olsy lub wilgotne łąki. Liczne ślady meandrowania.

Od północnego zachodu łuk doliny Wieprzy obrzeżają rozległe równiny zastoiskowe (Tabl. II: B), tworząc dużych rozmiarów kompleks na zachód od linii Staniewice–Kłośnik, sięgający aż po linię łączącą Chudaczewko z Pieńkowem. Budują je ily warwowe oraz inne drobnoziarniste osady limnoglacialne.

Dolina Wieprzy wykorzystuje obniżenie o starszych założeniach – dolinę rynnową i dolinę wód roztopowych. W dolinie Wieprzy i jej dopływów istnieją zachowane fragmenty teras kemowych koło Staniewic, a także teras rzecznych – nadzalewowej i równi zalewowej (Uniejewska, Nosek 1985a, 1986, 1987; Florek 1991). Na terasie nadzalewowej występują miejscami niewielkie wydmy, natomiast równię zalewową urozmaicają liczne paleomeandry, najczęściej w formie zakoli odciętych podczas XX-wiecznej regulacji rzeki (Tabl. III: A) (Florek, Nadaczna 1986; Florek 1991).

10. Krajobraz wciętej w wysoczyznę morenowo-zastoiskową rynnę subglacialnej wykorzystywanej dziś przez Moszczeniczkę. Na zboczach wysoczyzny liczne wysięki i małe źródła.

Stosunkowo dużą powierzchnię zajmują na terenie gminy Postomino formy wysoczyznowe: wysoczyzna morenowa płaska i wysoczyzna morenowa falista. Wysoczyzna morenowa płaska (wysokości względne do 2 m, nachylenie stoków do 2°) występuje zarówno w południowo-wschodniej części gminy, na południe od krawędzi doliny Moszczeniczki (w trójkącie Nosalin–Pałowo–Pałówko), jak i na północ od linii wałów moren glacitektonicznie spiętrzonych (Tabl. III: B). Wysoczyzna morenowa falista (wysokości względne 2–5 m, nachylenie stoków do 5°) występuje na przedpolu wału moren z wyciśnięcia, na południe od szosy Marszewo–Postomino, a także na północ od Postomina (Tabl. IV: A). Powierzchnie wysoczyznowe obu rodzajów zbudowane są z ablacyjnych glin piaszczystych barwy brązowej, pod którymi leżą różnoziarniste osady glaci-fluwialne, a także piaski glacialne, glina bazalna i kry utworów trzeciorzędowych. Osady te wykazują liczne przejawy zaburzeń w ułożeniu warstw.

Wysoczyzna morenowa płaska na północ od Pałowa rozcięta jest największą z występujących na tym obszarze form rynnowych, określaną również jako dolina odpływu wód roztopowych (Uniejewska, Nosek 1986). Ta dolina marginalna wykorzystywana jest obecnie przez Moszczeniczkę. Jest to rozbudowana forma o przebiegu niemal równoleżnikowym, z całym systemem niewielkich teras kemowych (na północ od Nosalina) i rzecznych, kończąca się w dolinie Wieprzy koło Tynia. Krawędzie doliny Moszczeniczki (Tabl. IV: B) są porozcinane przez liczne dolinki denudacyjne, parowy i młode rozcięcia erozyjne. Większość z nich powstała u schyłku ostatniego zlodowacenia przy obecności w podłożu wieloletniej zmarzliny, a później została częściowo przemodelowana przez procesy erozji związanej z okresowym przepływem wód roztopowych lub opadowych. Dzisiaj zalesionymi dnami największych dolinek płyną strumienie odprowadzające wody z użytkowanych rolniczo płaskich powierzchni wysoczyzn morenowych.

3. Obiekty kulturowe jako wzbogacenie krajobrazu naturalnego

Z krajobrazowego punktu widzenia pośród obiektów architektonicznych najbardziej charakterystyczne są budynki o konstrukcji szachulcowej, z wysokim dachem, pierwotnie krytym trzcina, w większości pochodzące z drugiej połowy XIX wieku. Najwięcej takich budynków zachowało się w: Łącku (Tabl. V: A), Rusinowie, Chudaczewie i Karsinie, Staniewicach, Marszewie, Pieńkowie, Masłowicach (Tabl. V: B), Nosalinie, Naćmierzu i Dzierżęcinie. Miejscowości te charakteryzuje również utrzymany, mimo częściowej przebudowy, układ urbanistyczny wsi – ulicówka lub owalnica. Największe wrażenie robią zabudowania Łącka, którego układ przestrzenny nie został dotąd w istotny sposób przebudowany. Szczególnie cenne są zagrody czworoboczne z charakterystycznym budynkiem bramnym, z budynkiem mieszkalnym usytuowanym w głębi.

W Chudaczewie (Tabl. VI: A), Łącku, Marszewie (Tabl. VI: B), Pałowie (Tabl. VII: A), Pieńkowie (Tabl. VII: B), Pieszczu, Postominie, Rusinowie i Staniewicach (Tabl. VIII: A) zachowały się kościoły, z których część wpisana jest do rejestru zabytków. W Łącku, Pieszczu, Pieńkowie, Postominie i Złakowie istnieją przykościelne lub przypałacowe założenia parkowe. Najwartościowsze spośród

nich znajduje się w Złakowie. W Chudaczewie, Łącku, Marszewie, Pieńkowie, Pałowie, Pieszczu, Postominie, Staniewicach i Wilkowicach znajdują się cmentarze, których stan zachowania jest bardzo zróżnicowany (por. Kontowski w tym tomie).

Do rejestru zabytków wpisane są następujące obiekty gminy:

- Jarosławiec – latarnia morska (nr rej. A-320/1-3/95),
- Staniewice – kościół filialny (nr rej. 78/A-153, Tabl. VIII: A),
- Królewo – dwór (nr rej. 401/64),
- Łącko – kościół (nr rej. A/393/A/73),
- Marszewo – kościół (nr rej. 528/A/78/65, Tabl. VI: B),
- Pieńkowo – kościół z XVI–XVII wieku (nr rej. A-98, Tabl. VII: B),
- Pieńkowo – pałac (nr rej. A-245, Tabl. VIII: B),
- Pieńkowo – park przypałacowy (nr rej. A-245),
- Pieszcz – pałac (nr rej. 536/A/100),
- Pieszcz – kościół (nr rej. 395/A/99),
- Postomino – park (nr rej. 404/A/110),
- Postomino – kościół parafialny (nr rej. 79/A/109).

Wszystkie te obiekty, z wyjątkiem parku w Postominie, są w dobrym lub dość dobrym stanie technicznym, o czym między innymi świadczą załączone fotografie. W rejestrze zabytków pod numerem 404/A/110 znajduje się również pałac w Postominie, który faktycznie od kilku lat już nie istnieje.

Na terenie gminy występuje znacznie więcej niż powyżej wymieniono obiektów. W ewidencji Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków na terenie gminy znajdują się 362 obiekty mieszkalne, inwentarskie i rzemieślnicze bądź przemysłowe, które wyróżniają się w krajobrazie rozmiarami, formą i mogłyby stanowić atrakcję krajobrazowo-estetyczną czy turystyczną. Jednak ich stan techniczny nader często pozostawia wiele do życzenia. Uwaga ta dotyczy zwłaszcza wielu obiektów pozostałych po byłych folwarkach (później PGR-ach czy spółdzielniach rolniczych) – gorzelni, spichrzów, stodół i obór, które obecnie są w znacznym stopniu zdewastowane.

Na terenie gminy Postomino znajduje się około 500 stanowisk archeologicznych, z których najcenniejsze, objęte strefą bezwzględnej ochrony archeologicznej „W”, to:

- W1 – Wicko Morskie – grodzisko wczesnośredniowieczne (arkusz mapy Archeologicznego Zdjęcia Polski – AZP 7-25/1),
- W2 – Jarosławiec – obozowisko mezolityczne, osada kultury łużycko-pomorskiej, wielbarskiej, wczesno- i późnośredniowieczna (arkusz AZP 7-24/6),

- W3 – Jarosławiec – obozowisko mezolityczne, osada kultury pucharów lejkowatych, amfor kulistych, osada kultury łużycko-pomorskiej, wielbarskiej, wczesno- i późnośredniowieczna (arkusz AZP 7-24/6),
- W4 – Rusinowo – obozowisko mezolityczne, neolityczne, osada kultury łużycko-pomorskiej, wielbarskiej, wczesnośredniowieczna, cmentarzysko kultury wielbarskiej (arkusz AZP 8-24/23),
- W5 – Rusinowo – grobowiec megalityczny kultury amfor kulistych, poz. rej. A-a-112 (arkusz AZP 8-24/27) [choć według ostatnich interpretacji nie można tego obiektu traktować w taki właśnie sposób – W. Rączkowski – inf. ustna],
- W6 – Bylica – osada kultury pomorskiej (arkusz AZP 8-24/4), Bylica – osada kultury oksywskiej (arkusz AZP 8-24/3),
- W7 – Dzierżęcín – osada wczesnośredniowieczna (arkusz AZP 8-24/10),
- W8 – Marszewo – osada kultury wielbarskiej, wczesnośredniowieczna (IX–X wiek) (arkusz AZP 8-26/107),
- W9 – Postomino – cmentarzysko kurhanowe (arkusz AZP 8-26/34),
- W10 – Ronino – cmentarzysko kurhanowe, wczesnośredniowieczne (arkusz AZP 9-25/9),
- W11 – Kanin – cmentarzysko kurhanowe kultury łużyckiej (arkusz AZP 9-25/11),
- W12 – Wilkowice – cmentarzysko kurhanowe kultury łużyckiej (arkusz AZP 9-26/10),
- W13 – Staniewice – osada kultury wielbarskiej, osada wczesnośredniowieczna (VIII–X wiek) (arkusz AZP 10-26/49).

Oprócz wymienionych 13 stanowisk kolejnych 28 mieści się w obrębie stref względnej ochrony archeologicznej. Większość spośród najcenniejszych stanowisk nie ma wyraźnej formy terenowej, a więc w konsekwencji nie stanowi elementu krajobrazowego. Do wyjątków należy między innymi wczesnośredniowieczne grodzisko koło Wicka Morskiego, które znajduje się na terenie poligonu wojskowego, co wyklucza jego szersze udostępnianie. Własną, niewielką formę krajobrazową, mało widoczną w terenie, posiadają cmentarzyska kurhanowe w miejscowościach: Postomino, Chudaczewo, Wilkowice. Żadne spośród znajdujących się na terenie gminy stanowisk archeologicznych nie zostało dotąd przygotowane do wykorzystania jako obiekt turystyki kwalifikowanej czy obiekt dydaktyczny.

4. Usługi oferowane przez obiekty i urządzenia infrastruktury turystycznej gminy Postomino

Bazę recepcyjną turystyki w gminie Postomino tworzą:

- ośrodki wczasowe całoroczne – Jarosławiec (5),
- ośrodki wczasowe sezonowe – Jarosławiec (22),
- ośrodek wczasowo-kolonijny – Jarosławiec (1),
- ośrodki kolonijne – Jarosławiec (2), Rusinowo (1), Jezierzany (1),
- campingi – Jarosławiec (3),
- pola namiotowe – Jarosławiec (8), Rusinowo (1),
- pola biwakowe – Jarosławiec (1),
- domki letniskowe – Jarosławiec (4), Rusinowo (1), Łącko (1),
- pensjonaty (pokoje gościnne) – Jarosławiec (23), Naćmierz (1), Rusinowo (5), Łącko (2), Jezierzany (2),
- gospodarstwa agroturystyczne – Jarosławiec (5), Naćmierz (7), Rusinowo (4), Łącko (3), Jezierzany (3), Górsko (3), Masłowice (1).

Największe znaczenie spośród miejscowości turystycznych położonych na terenie gminy Postomino ma **Jarosławiec**, systematycznie rozwijający się ośrodek nadmorski rangi krajowej. W ostatnich latach funkcję jego zaplecza noclegowego przejmują takie wsie, jak: **Rusinowo**, **Naćmierz** czy **Jezierzany** – miejscowości atrakcyjne również ze względu na interesującą zabudowę oraz krajobraz – rozległe panoramy.

Atrakcyjność rangi regionalnej można przypisać miejscowości **Łącko**. Jest to piękna wieś o najbardziej regularnym układzie owalnicy w gminie, z zabytkowym kościołem otoczonym imponującym drzewostanem lipowym oraz licznymi, wspaniale zadbanymi budynkami będącymi w ewidencji WKZ. Sąsiedztwo jeziora Wicko stanowi dodatkową atrakcję turystyczną.

Lokalne znaczenie, ale „z ambicjami” na regionalne ma położone nieopodal jeziora o tej samej nazwie – **Marszewo**. Nad jeziorem z usypaną sztucznie plażą usytuowano dosyć nieszczęśliwie małe działki z domkami letniskowymi. Samo Marszewo jest natomiast położoną atrakcyjnie krajobrazowo, rozwijającą się turystycznie (agroturystyka) wsią o zachowanym układzie owalnicy, z zabytkowym kościołem.

Miejscowościami o niewykorzystanych dotąd możliwościach, ale ujętymi w planach rozwoju turystyki są: Mazów nad Wieprzą (stacja wodna), Jezierzany (przystań jachtowa i rybacka), Chuda-

czewko (camping), Korlino, Marszewo, Mazów, Tyń, Wszędzień, Chudaczewko, Pieńkówko – agroturystyka. Promowaniem agroturystyki na obszarze gminy zajmuje się Nadmorskie Stowarzyszenie Agroturystyczne „STRZECHA”, założone w 2000 roku, z siedzibą w Łącku. W planach rozwoju usług turystycznych nie uwzględniono wsi **Dzierzęcin**, prawdopodobnie ze względu na utrudniony dojazd. Wieś ta ma jednak bardzo atrakcyjne położenie na jednej z kulminacji moreny czołowej, z urozmaiconą rzeźbą i z szeroką panoramą w kierunku północno-zachodnim. We wsi znaleźć można kilka przykładów ciekawej zabudowy, niestety w większości w złym stanie technicznym. Dojazd do wsi jest bardzo atrakcyjny krajobrazowo – droga pnie się w górę częściowo zboczem głęboko wciętej doliny strumienia, częściowo grzbietem wzniesienia morenowego.

Na terenie gminy Postomino znajdują się liczne szlaki turystyczne (por. Tasiemski, Więcek 1997; Szalewska 1999), w tym:

Szlaki (trasy) rowerowe:

1. „Hanzeatycka trasa nadmorska”, czerwona: biegnąca drogą wojewódzką W 102 do Jarosławca, a dalej w okolice jeziora Wicko, przez Jezierzany, Łącko i Korlino (drogą gminną G 3926003), dalej do Królewa (drogą W 39101), dalej do Marszewa (drogą 3926101z) i następnie nasypem kolejowym do miejscowości Zaleskie (Rekowska, Więcek 1989);

2. Trasa regionalna, żółta: Marszewo–Postomino–Pieńkówko–Tyń–Staniewice–Nosalin–Pałowo–Gać;

3. Trasa regionalna, niebieska: Korlino–Naćmierz–Rusinowo–Barzowice–Darłowo;

4. Trasa regionalna, zielona: Jezierzany–Nowe Łącko–Bylica–Barzowice–Jezioro Kopań;

5. Trasa łącznikowa, czarna: z Rusinowa na północ do trasy czerwonej;

6. Trasa łącznikowa, czarna: Staniewice–Nosalin–Sławsko–Sławno.

Szlaki piesze:

1. „Szlak Północny”, czerwony, pokrywający się z „Hanzeatycką trasą nadmorską”;

2. „Szlak zielony”: z Ustki do Sławna przebiegający m.in. przez miejscowości: Możdżanowo–Pieszcz–Staniewice–Sławsko, zaznaczony w terenie, ale został zawieszony przez PTTK, co oznacza, że nie będzie konserwowany.

Szlak kajakowy:

1. Rzeką Wieprzą.

Przedstawione powyżej walory środowiska i stan zainwestowania predysponują gminę Postomino do pełnienia funkcji turystyki:

- krajowej,
- regionalnej,
- lokalnej.

Rangę ośrodka turystyki krajowej pełni Jarosławiec z przewidzianym w planie miejscowym rozwojem funkcji uzdrowskiej oraz częściowo Rusinowo i Naćmierz, a także tereny do niego przyległe – z racji sąsiedztwa plaży nadmorskiej. Tę samą funkcję może pełnić Łącko, z ciekawą zabytkową zabudową i trakcyjnym położeniem nad jeziorem Wicko. Zgodnie z uchwalonym planem miejscowym funkcję ośrodka rekreacji o znaczeniu lokalnym posiada rejon jeziora Marszewo.

W turystyce regionalnej swoje miejsce powinny znaleźć takie miejscowości, jak: Jarosławiec, Rusinowo, Naćmierz, Łącko, Jezierzany, Pieńkowo, Marszewo, Mazów, Pieszcz, Tyń oraz wszystkie szlaki turystyczne – piesze, rowerowe i kajakowy.

5. Podsumowanie

W gminie ze względu na jej walory rozwijają się głównie następujące formy turystyki:

Turystyka pobytowa (letni wypoczynek pobytowy) – koncentruje się w ośrodkach wypoczynkowych zakładowych, ośrodkach kolonijnych, ośrodkach harcerskich i prywatnych (domki letniskowe, pensjonaty, pokoje gościnne), a powinny rozwijać się w większym stopniu:

- 1) **turystyka kwalifikowana** – wędkarska, wodna, ekologiczna, krajoznawcza (piesza, rowerowa i kajakowa),
- 2) **agroturystyka**,
- 3) **turystyka weekendowa** z noclegiem na terenie gminy lub bez noclegu.

Wszystkie wymienione formy, ale zwłaszcza trzy ostatnie, mogą, a nawet powinny rozwijać się w środkowym i południowym obszarze gminy, ponieważ właśnie te tereny dysponują odpowiednimi, przedstawionymi w powyższym opracowaniu walorami.

Bibliografia

- FLOREK W. 1991. *Postglacialny i holoceniński rozwój dolin rzek północnego skłonu Pomorza*, Słupsk: WSP.
- FLOREK W., NADACZNA E. 1986. Zmiany biegu Parsęty i Wieprzy w ciągu ostatnich dwustu lat w świetle analizy materiałów kartograficznych, *Badania Fizjograficzne na Polską Zachodnią* **36A**: 33–52.
- REKOWSKA J., WIĘCEK J. 1989. *Studium przebiegu międzynarodowej trasy hanzeatyckiej trasy rowerowej na obszarze woj. słupskiego. Gmina Postomino*, Słupsk: Wojewódzkie Biuro Planowania Przestrzennego w Słupsku (maszynopis w Urzędzie Gminy Postomino).
- ROSA B. 1963. *O rozwoju morfologicznym wybrzeża Polski w świetle dawnych form brzegowych*, *Studia Societatis Scientiarum Torunensis* C5, Toruń: TNT.
- SZALEWSKA E. 1999. *Koncepcja oznakowania turystycznych szlaków i obiektów w „Krainie w Kratę”*, Słupsk: Pracownia Proj. „Pro-Eko” Słupsk (maszynopis w Urzędzie Gminy Postomino).
- TASIEMSKI J., WIĘCEK J. 1997. Materiały dotyczące wstępnej koncepcji tras rowerowych, [w:] *Studium zagospodarowania przestrzennego województwa słupskiego*, K. Zawadzki (generalny projektant). Słupsk: Wojewódzkie Biuro Planowania Przestrzennego w Słupsku (maszynopis w Urzędzie Gminy Postomino).
- UNIEJEWSKA M., NOSEK M. 1985a. *Szczegółowa Mapa Geologiczna Polski 1 : 50 000. Arkusz Ustka*, Warszawa: Wydawnictwa Geologiczne.
- UNIEJEWSKA M., NOSEK M. 1985b. *Objaśnienia do Szczegółowej Mapy Geologicznej Polski 1 : 50 000. Arkusz Ustka*, Warszawa: Wydawnictwa Geologiczne.
- UNIEJEWSKA M., NOSEK M. 1985c. *Objaśnienia do Szczegółowej Mapy Geologicznej Polski 1 : 50 000. Arkusz Łącko*, Warszawa: Wydawnictwa Geologiczne.
- UNIEJEWSKA M., NOSEK M. 1986. *Objaśnienia do Szczegółowej Mapy Geologicznej Polski 1 : 50 000. Arkusz Wrześnica*, Warszawa: Wydawnictwa Geologiczne.
- UNIEJEWSKA M., NOSEK M. 1987. *Objaśnienia do Szczegółowej Mapy Geologicznej Polski 1 : 50 000. Arkusz Sławno*, Warszawa: Wydawnictwa Geologiczne.

Touristische Nutzung in der Gemeinde Postomino aufgrund ihrer landschaftlichen und kulturellen Werte

Zusammenfassung

Die Gemeinde Postomino besitzt auf ihrem Gebiet zahlreiche verschiedene für den Tourismus wertvolle Bedingungen: landschaftliche, kulturellgesellschaftliche und ökonomisch-gesellschaftliche. Die landschaftlichen

Vorzüge sind eigentlich nur im Küstenbereich der Ostsee bekannt. In der Gemeinde gibt es aber noch eine schöne Region außer dem bekannten Küstenstreifen. Das Restgebiet der Gemeinde voller touristischer Schönheit ist wenig bekannt. Diese Teilung kommt vielleicht daher, dass die Bewohner und die Verantwortlichen die Schönheiten des touristischen Produktes nicht „verkaufen“ können.

Die Autorin möchte einige touristische Vorzüge und Attraktionen zur Nutzung vorstellen:

1. Die Landschaft des Küstenstreifens westlich und östlich von Jarosławiec und der Mündung des Kanals auf dem Truppenübungsplatz in der Nähe der vorderen Düne, bewachsen mit Stranddisteln und Dünenkrähenbeeren.

2. Die Landschaft der Steilküste (20 m hoch) bestehend aus Gletschergestein, bebaut mit Antiabrasionselementen, sehr schöne Aussicht auf die Ostsee und die Niederungen bis zu den Barzwitter Anhöhen.

3. Torflandschaften am Kopahner (Vitter) und Vietzker See, Rohrfelder, Entwässerungsgräben.

4. See- und Wiesenlandschaft am Vietzker See bei Neuenhagen, charakteristische Schilffeider, Wasserkanäle, seltene Wasservögel.

5. Niederungslandschaft: Felder und Wiesen bei Lanzig mit charakteristischen Dorfanlagen - Angerdorf, wunderbare Alleen, Auen am Klosterbach.

6. Landschaft der Moränenanhöhen bei Rützenhagen und Natzmershagen (ca. 29 m hoch), schöne Ausblicke auf die Ostsee, den Kopahner See und die Barzwitter Höhen.

7. Landschaft der Stirnmoränen von Dörsenthin bis Schlackow (60 m hoch), Höhenunterschied und Geländebeschaffenheit aus der Nacheiszeit, viel Buchenwald.

8. Verschiedene Geländeformen, Seen und Anhöhen bei Marsow und Pustamin, charakteristische Formen bei Görshagen und DoIek, westlich der Vietzker und Marsower Seen.

9. Landschaft der Wippniederung mit vielen Mäandern, Aussichten bei Neu Pennekow, Rönneberg, Stemnitz, Thyn, Marsow und Kuddezow.

10. Landschaft mit Einschnitten in den Anhöhen bedingt durch Moränen, Rinnen aus der unteren Eiszeit, heute das Flussbett der Motze. An den Abhängen zahlreiche kleine Rinnsale und Quellen. Anlässlich dieser landschaftlichen Vorzüge haben sich in der Gemeinde folgende Formen des Tourismus schnell entwickelt:

11. Touristik mit längerem Aufenthalt (Sommer) in verschiedenartigen Ferienheimen und Privatpensionen.

Es müsste sein:

- Qualifizierte Touristik: Angel- und Wassersport, ökologische und landeskundliche Aufenthalte, organisiertes Wandern, Fahrradfahren u. ä.

- Agrotouristik (Ferien auf dem Bauernhof)
- Wochenendtouristik - mit oder ohne Übernachtung.

Aufgrund der o.g. landschaftlichen Vorzüge könnte die Gemeinde Postomino 3 Arten des Tourismus anbieten: Landes-, Regional- und Lokaltourismus in den verschiedenen Orten (s. Referat).